

УДК 330.131:65.012

Колісниченко П.Т.
кандидат економічних наук,
науковий співробітник

Уманського державного педагогічного університету

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

STAGES OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF PROVIDING THE ECONOMIC SECURITY ENTERPRISES OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES

АНОТАЦІЯ

У статті наведено авторський підхід до послідовності процесу побудови та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу, який об'єднує в собі сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких забезпечуються досягнення цілей безпеки і розв'язання поставлених завдань.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, забезпечення економічної безпеки підприємств, підприємства малого та середнього бізнесу.

АННОТАЦИЯ

В статье приведен авторский подход к последовательности процесса построения и реализации организационно-экономического механизма обеспечения экономической безопасности предприятий малого и среднего бизнеса, который объединяет в себе совокупность законодательных актов, правовых норм, побудительных мотивов и стимулов, методов, мероприятий, сил и средств, с помощью которых обеспечиваются достижение целей безопасности и решение поставленных задач.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, обеспечение экономической безопасности предприятий, предприятия малого и среднего бизнеса.

ANNOTATION

In the article there is the author's approach to the process' sequence of building and implementing organizational and economic mechanism of ensuring the economic security of small and medium business, which combines a set of legislation, regulations, incentives and symbols, methods, activities, capabilities, which the objectives of safety and solving tasks are ensured through.

Keywords: organizational and economic mechanism, economic security of enterprises, small and medium businesses.

Постановка завдання. В умовах сучасної економічної кризи посилюється негативний вплив на стан економічної безпеки підприємств, у зв'язку з чим усе більшої актуальності набувають питання управління розвитком та вживання превентивних заходів щодо забезпечення економічної безпеки, що сприятимуть захисту підприємств малого та середнього бізнесу від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Найбільш ефективним інструментом на шляху забезпечення економічної безпеки підприємства є організаційно-економічний механізм, який є системою принципів, методів і засобів, що впроваджуються суб'єктами управління, під час залучення яких забезпечується досягнення цілей та завдань економічної безпеки.

У зв'язку із цим особливої актуальності для підприємств малого та середнього бізнесу набувають питання побудови та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу, взаємодії його складників, впливу на формування корпоративної та споживчої культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення економічної безпеки підприємств стало достатньо актуальним останнім часом, тому в науковій літературі широко представлено погляди науковців стосовно цієї проблематики. Серед вітчизняних учених дослідженням питань економічної безпеки займалися О. Амоша, О. Барановський, І. Бланк [1], О. Донець, В. Єдинак, М. Єрмошенко, З. Живко, О. Захарова, Д. Зеркалова, В. Мунтіян, О. Орлик, І. Отенко, С. Шкарлет та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на глибину та ґрунтовність досліджень щодо організаційно-економічного механізму управління підприємствами доцільно констатувати відсутність теоретичних розробок щодо послідовності реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу. Більшість праць вітчизняних і зарубіжних учених та практиків присвячено різним аспектам національної і регіональної безпеки і значно меншою мірою – питанням економічної безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливість системи економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу полягає в тому, що захист таких підприємств забезпечується за всіма напрямками та сферами діяльності. Одним із найбільш ефективних інструментів забезпечення стійкої економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу є організаційно-економічний механізм, що повинен об'єднати в собі сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких забезпечується досягнення цілей безпеки і вирішення поставлених завдань.

Узагальнення визначень науковців, на думку автора, дає змогу розглядати організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу як комплексний інструмент управління, тобто сукупність методів організаційного та економічного характеру, що взаємодіють, та є складовою частиною стратегічного розвитку підприємства.

Організаційно-економічний механізм у забезпеченні стійкої економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу ґрунтується на формуванні етапів реалізації, визначенні умов системного збалансування інтересів підприємств із суб'єктами зовнішнього оточення підприємства та розробленні заходів щодо системного збалансування інтересів підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища.

Основними цілями реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу є забезпечення дієвості заходів з економічної безпеки взаємодіючих суб'єктів господарювання, підвищення ефективності функціонування та темпів розвитку економічної діяльності, адаптація підприємства до стану зовнішнього і внутрішнього середовища, що змінюється, а також ідея комплексного підходу до управління розвитком підприємства у цілому.

Відповідно до поставленої мети, основними завданнями організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу є: досягнення та підтримка необхідних параметрів економічної безпеки підприємства; передбачення та протидія можливим загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища; забезпечення стабільного економічного розвитку підприємства; пошук шляхів та засобів, необхідних для забезпечення економічної безпеки підприємства.

Процес побудови організаційно-економічного механізму реалізації забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу повинен ґрунтуватися на послідовності визначених етапів, що дасть змогу підвищити його ефективність. Варто відзначити, що особливістю реалізації організаційно-економічного механізму управління підприємством, на думку А.В. Чорного, є можливість приймати раціональні управлінські рішення, враховувати структуру виробничого процесу, рівень технологічного забезпечення та кваліфікації персоналу, обсяг наявних заощаджень відповідно до нормативно-правового регулювання [5, с. 105].

Послідовність процесу побудови та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу запропоновано на рис. 1.

Перший етап організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу полягає в підборі та обробці необхідної інформації за допомогою встановленої на підприємстві

локальної обчислювальної системи. Крім того, даний етап характеризується проведенням діагностики фінансової діяльності підприємства, тобто за допомогою використання спеціальних методів проводиться комплексний аналіз показників виробничої, господарської, інвестиційної, інноваційної діяльності.

Метою діагностики є визначення слабких і сильних складників діючого механізму, встановлення необхідності зв'язків між ними та оцінка результату функціонування.

Висновки діагностики вкрай необхідні для формування адекватного умовам сьогодення організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу.

Є чимало методів діагностики, найпоширеніші з яких:

- статистичний аналіз. Він включає метод математичної статистики, метод теорії ймовірності, теорію масового обслуговування, метод статистичних випробувань і метод статистичного імітаційного моделювання;

- факторний аналіз. Він базується на багатовимірному статистичному дослідженні низки чинників, які справляють як позитивний, так і негативний вплив на необхідні результати. Мета методу полягає у визначенні найважливіших чинників впливу;

- методи дослідження операцій. Дана група методів включає теорію графів, теорію ігор та сіткове планування й управління;

- метод математичного програмування: лінійне, нелінійне, динамічне, статистичне та цілочислове;

- економіко-математичне моделювання. Економічні моделі дають змогу виявити особливості функціонування економічного об'єкта та на основі цього прогнозувати майбутню його поведінку зі зміною будь-яких параметрів;

- експертні методи дослідження. Використовуються для діагностики стану об'єкта та подальшого прогнозування варіантів його розвитку. Експертні оцінки широко застосовуються у практиці техніко-економічного аналізу, оскільки вони дають змогу отримати відносно надійну, а часом і єдино можливу інформацію.

Діагностика зовнішнього середовища підприємств малого та середнього бізнесу ґрунтується на виявленні проблемних зон у діяльності та їх причин, включає аналіз стану економіки країни, політико-правових відносин, ефективності державного регулювання економіки, рівня науково-технічного прогресу, рівня соціального розвитку, стану культури та ціннісних орієнтацій у суспільстві, природних умов, екології, міжнародного становища, надзвичайних обставин, яким не могли запобігти керівники підприємства (форс-мажорних). Результатом оцінювання величини впливу кожного фактора на підприємство є визначення можливостей і загроз зовнішнього середовища.

Другий етап побудови та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення еко-

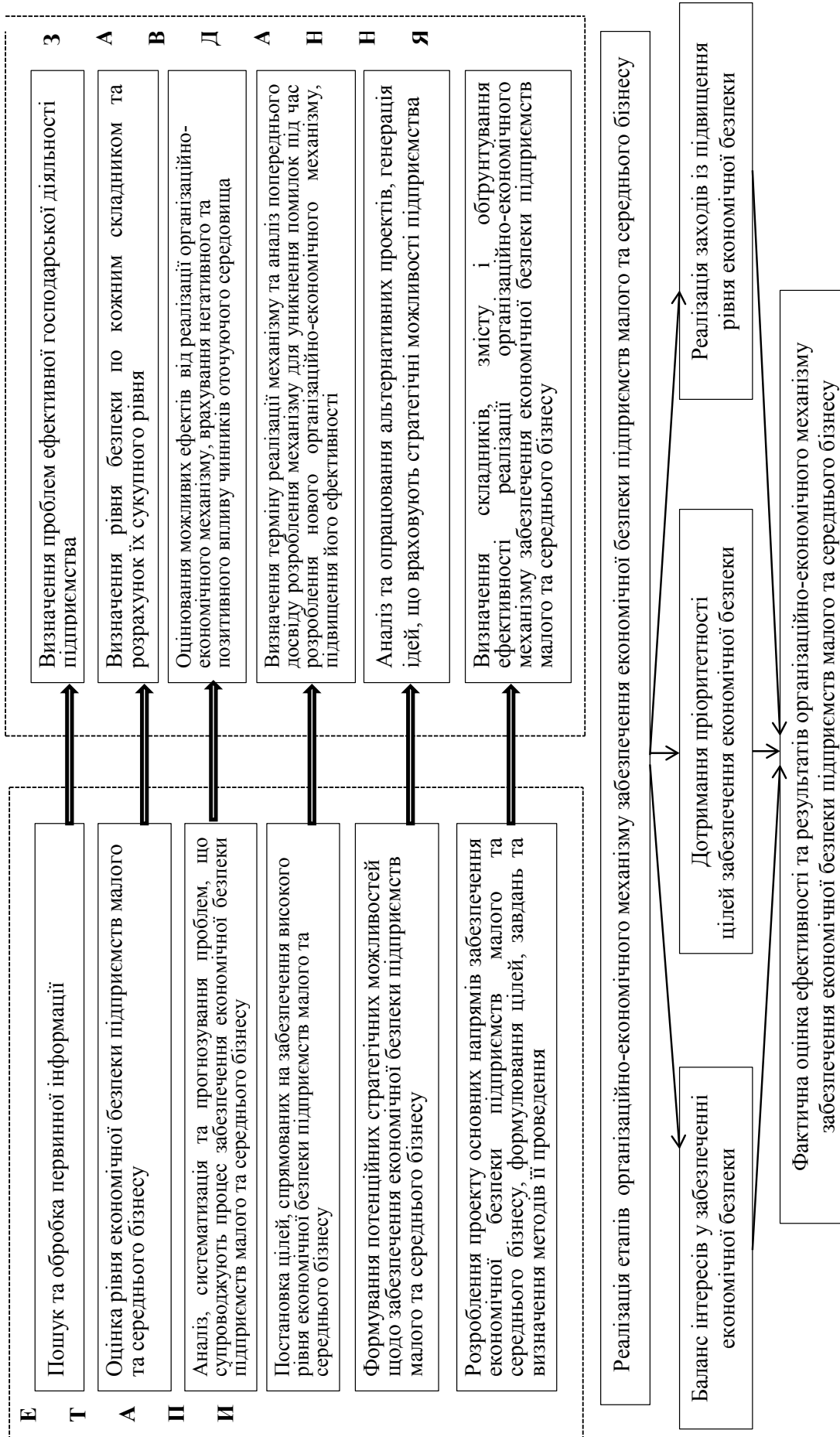

Рис. 1. Послідовність процесу побудови та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу (авторська розробка)

номічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу – оцінка рівня економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу, яка передбачає визначення рівня безпеки за кожним складником (фінансовим, інтелектуальним, кадровим, техніко-технологічним, політико-правовим, інформаційним, інноваційним, екологічним та ретроспективним) згідно з математичною моделлю і розрахунок їх сукупного рівня.

Рівень економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу пропонується визначати за допомогою чотирьох рівнів: абсолютного, задовільного, незадовільного та критичного [3, с. 246]. Абсолютний рівень $3,5 \leq \text{Кеб} \leq 4$ показує, що економічна діяльність підприємства на достатньо високому рівні (за відповідним складником) і дає змогу за допомогою відповідних ресурсів відновляти та ефективно розвивати потенціал підприємства. Задовільний рівень $2,5 \leq \text{Кеб} < 3,5$ показує, що економічна діяльність підприємства добре розвивається, відповідний критерій оцінки знаходиться в межах норми. Незадовільний рівень $1,5 \leq \text{Кеб} < 2,5$ показує, що економічна діяльність незадовільна та спостерігається чітка тенденція до погіршення. Критичний рівень $0 \leq \text{Кеб} < 1,5$ – найбільш небезпечний для підприємства, він свідчить, що діяльність підприємства збиткова і близька до кризи.

Аналіз, систематизація та прогнозування проблем, що супроводжують процес забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу, має вагоме значення, оскільки дає змогу оцінити можливі ефекти від реалізації організаційно-економічного механізму, врахувати негативний та позитивний вплив чинників оточуючого середовища. За результатами попереднього етапу проводиться оцінка можливостей і загроз, ризиків організаційно-економічного механізму. Виявлені можливості та загрози дають змогу встановити перспективи впровадження організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу, спрогнозувати можливі ризики та розробити заходи щодо їх ліквідації і зменшення негативного впливу.

Наступний етап – постановка цілей, спрямованих на забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу. Виходячи з поставлених завдань, проводяться визначення терміну реалізації механізму та аналіз попереднього досвіду розроблення механізму для уникнення помилок під час розроблення нового організаційно-економічного механізму, підвищення його ефективності.

Етап формування потенційних стратегічних можливостей щодо забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу полягає в аналізі та опрацюванні альтернативних проектів, генерації ідей, що враховують стратегічні можливості підприємства.

Розроблення проекту основних напрямів забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу, формулювання цілей, завдань та визначення методів її проведення передбачає визначення складників, змісту й обґрунтування ефективності побудови та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу.

Процес побудови та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу передбачає не часткові зміни деяких складників структури підприємства, а здійснення комплексних перетворень усієї господарської системи підприємства, що формується під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Проведення ефективних заходів спрямоване на збереження або забезпечення здатності підприємства до стійкого розвитку в умовах існування високого рівня невизначеності та нестабільності бізнес-середовища.

Далі відбувається визначення очікуваних результатів побудови та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу та аналіз ефективності роботи.

Ознакою ефективності механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу є досягнення стратегічних та тактичних цілей, що передбачають усунення загроз для системи економічної безпеки підприємства. У разі недосягнення необхідних результатів застосовуються коригування та переробка стратегічних або тактичних планів.

Висновки. Дотримання зазначеного переліку етапів дасть змогу підвищити ефективність та сприятиме злагодженому функціонуванню організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-центр, 2004. – 784 с.
2. Донець Л.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємства: [навч. посіб.] / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
3. Нагорна І.І. Оцінка стійкої економічної безпеки промислового підприємства / І.І. Нагорна // Економічний простір. – 2008. – № 19. – С. 243–255.
4. Николаюк С.І. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності: курс лекцій / С.І. Николаюк, Д.Й. Никифорчук. – К.: КНТ, 2005. – 320 с.
5. Чорний А.В. Теоретичні аспекти методів оцінки організаційно-економічного механізму управління підприємством / А.В. Чорний // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – Вип. 14. – Ч. 4. – С. 103.